

EDUCATIEVE MASTER IN DE CULTUURWETENSCHAPPEN

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

TOETS NIEUWE OPLEIDING • ADVIESRAPPORT

17 DECEMBER 2018

Inhoud

1	Samenvattend advies van de visitatiecommissie.....	4
2	Rapportage van de bevindingen en overwegingen	6
2.1	Generieke kwaliteitswaarborg 1: beoogd eindniveau	6
2.2	Generieke kwaliteitswaarborg 2: onderwijsleeromgeving	8
2.3	Generieke kwaliteitswaarborg 3: te realiseren eindniveau	13
2.4	Eindoordeel.....	15
3	Beoordelingsproces	16
4	Overzicht oordelen	17
	Bijlage 1: Basisgegevens over de opleiding	18
	Bijlage 2: Domeinspecifieke leerresultaten (DLR)	20
	Bijlage 3: Samenstelling visitatiecommissie	22
	Bijlage 4: Overzicht van de bestudeerde documenten	23
	Bijlage 5: Lijst met afkortingen	24

1 Samenvattend advies van de visitatiecommissie

De opleiding beoogt competente leerkrachten op te leiden in het domein van de cultuurwetenschappen (geschiedenis, kunstwetenschappen, musicologie, archeologie, waaronder secundaire schoolvakken ressorteren zoals bv. geschiedenis, kunstgeschiedenis en (muziek)esthetica. De opleiding heeft op basis van de door de VLIR vastgestelde domeinspecifieke leerresultaten 13 opleidingsspecifieke leerresultaten ontwikkeld. Daarin is vastgelegd dat de Educatieve Master leerkrachten aflevert op masterniveau met een driedelige expertise bestaande uit een domeinspecifieke expertise, een pedagogisch-onderwijskundige expertise en vakdidactische competenties. De masterleerkracht kan de drie expertises geïntegreerd, kritisch en gedifferentieerd inzetten, vanuit een goed inzicht in de wijze waarop deze drie voortdurend op elkaar ingrijpen. De commissie heeft de opleidingspecifieke leerresultaten bestudeerd en stelt vast dat deze op masterniveau gesteld zijn en aansluiten bij de domeinspecifieke leerresultaten. De commissie ziet het als een gemiste kans dat de instelling ten behoeve van het opstellen van deze leerresultaten geen internationale vergelijking heeft uitgevoerd en moedigt ze aan om een dergelijke oefening alsnog te maken. De commissie stelt vast dat voldaan is aan generieke kwaliteitswaarborg 1. De opleiding wordt aangeboden op de KU Leuven en meerdere CVO-locaties. Voor de opleiding geschiedenis is een geïntegreerde variant van het programma beschikbaar, waarbij de domeinspecifieke component en de leraarscomponent beide verweven zijn in een twee jaar durend programma. Omwille van studentenaantallen en studentinteresses is zo'n geïntegreerde variant van het programma niet voor archeologie voorzien. Studenten volgen voor deze richtingen eerst de domeinspecifieke component en daarna de leraarscomponent. De integratie van de beide onderdelen vindt echter wel afdoende plaats doordat in de leraarscomponent diverse domeinspecifieke aspecten aan de orde worden gesteld en doordat de student in de masterscriptie de beide onderdelen dient te integreren. De commissie beveelt de instelling sterk aan om de mogelijkheden om voor Archeologie en Kunstgeschiedenis een geïntegreerde variant aan te bieden in het oog te houden. De commissie is positief over de wijze waarop de opleiding studenten in staat stelt om de beoogde leeruitkomsten te realiseren. De verschillende programmaonderdelen weerspiegelen de ambities van de opleiding. De commissie heeft nog als aanbeveling om de mogelijkheden tot reflectie doorheen het gehele programma te structureren en dringt er bij de instelling op aan om tijdig in beeld te krijgen welke docenten vanuit het CVO bij de nieuwe opleiding betrokken worden.

Het toetsbeleid en de toetsing door de opleiding voldoen aan de daaraan gestelde eisen. De toetsing van de opleiding is ingebed in het facultaire toetsbeleid. De door de commissie bekeken ECTS-fiches tonen een adequate uitvoering van dat beleid. De toetsing van de stage en de masterproef sluiten aan bij het eigene van de opleiding tot het leraarschap in de Cultuurwetenschappen.

De commissie beveelt de opleiding aan:

- Internationale benchmarking structureel op te pakken om de opleiding duidelijker te positioneren;
- De mogelijkheden tot reflectie doorheen het gehele programma te structureren;
- Voldoende aandacht te besteden aan de integratie en begeleiding van docenten die vanuit de CVO' overkomen.

De visitatiecommissie (hierna: commissie) die de Educatieve Master in de Cultuurwetenschappen heeft beoordeeld, brengt een positief advies uit aan de NVAO. Zij baseert haar oordeel op het informatiedossier, het materiaal dat tijdens het locatiebezoek ter inzage lag en de gesprekken die tijdens het locatiebezoek zijn gevoerd.

Den Haag, 17 december 2019

Namens de commissie ter beoordeling van de toets nieuwe opleiding voor educatieve master in de cultuurwetenschappen van de Katholieke Universiteit Leuven,

Prof. dr. Guy Aelterman
(voorzitter)

Jetse Siebenga Msc.
(secretaris)

2 Rapportage van de bevindingen en overwegingen

2.1 Generieke kwaliteitswaarborg 1: beoogd eindniveau

Het beoogd eindniveau weerspiegelt qua niveau, oriëntatie en inhoud de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en/of het vakgebied worden gesteld aan de opleiding.

Bevindingen

De educatieve master biedt studenten een onderzoeksgebaseerd programma aan, dat hen toelaat de basiscompetenties van een leerkracht op masterniveau te verwerven. Het programma zet sterk in op de onderzoeksgebaseerde ontwikkeling van de studenten als ontwikkelaars en begeleiders van leer- en onderwijsprocessen in het domein van de cultuurwetenschappen. Studenten kunnen daarbij kiezen voor opname van meerdere vakdidactieken in het programma, waardoor zij zich kwalificeren als docent voor verschillende schoolvakken. In het bijzonder stelt de opleiding studenten Kunstgeschiedenis, Archeologie en Musicologie in staat om ook vakdidactische competenties in het domein geschiedenis te behalen.

Via een aanbod naar alle niveaus van het secundair onderwijs (ASO, BSO, KSO, TSO) en DKO6 wenst het programma de maatschappelijke opdracht van de universiteit ter harte te nemen. De opleiding zet in op een ruimere inzetbaarheid van afgestudeerden, hetgeen zich vertaalt in aandacht voor educatie in de non-profit sector (bv. musea, erfgoedsites en tentoonstellingen), voor de schoolbrede onderwijscontext (bv. cultuurparticipatie en –beleid op school), voor de buitenschoolse onderwijscontext (bv. service learning waarbij gewerkt wordt met jongeren die in kwetsbaarheid leven).

Leerresultaten

De opleiding heeft op basis van de door de VLIR vastgestelde domeinspecifieke leerresultaten 13 opleidingsspecifieke leerresultaten ontwikkeld. De masterleerkracht kan drie expertises (domeinspecifieke expertise, een pedagogisch-onderwijskundige expertise en vakdidactische competenties) geïntegreerd, kritisch en gedifferentieerd inzetten, vanuit een goed inzicht in de wijze waarop deze drie voortdurend op elkaar ingrijpen.

Van de 13 OLR's zijn er 2 specifiek voor de opleiding cultuurwetenschappen. Studenten kunnen hun drievoudige domeinspecifieke, vakdidactische en algemeen pedagogisch-onderwijskundige expertise ook in informele educatieve contexten – erg belangrijk en prominent aanwezig in het domein van de cultuurwetenschappen – inzetten. Daarnaast worden deze studenten geacht vanuit hun domeinspecifieke en vakdidactische expertise voor wat de bredere noemer 'cultuur' betreft de koppeling te maken met onderzoeksgebaseerde en algemeen pedagogisch-onderwijskundige competenties, om zo op schoolniveau een cultuurbeleid en cultuurparticipatie van alle lerenden te bevorderen.

De profilerende elementen bestaan verder uit het taalsensitief lesgeven, opbouw van expertise inzake de juridische en administratieve aspecten van het leraarschap en een sterke nadruk op vakdidactiek.

Naast de leerresultaten heeft KU Leuven ook vormingsdoelen geformuleerd. Studenten doorlopen niet alleen een opleidingstraject maar ook een vormingstraject dat hen de ruimte geeft om te werken aan een persoonlijke en maatschappelijke ingesteldheid en betrokkenheid als leerkracht. Het dossier geeft de attitudes weer zoals die zijn vastgelegd in de basiscompetenties die door de Vlaamse regering werden goedgekeurd.

Het aanvraagdossier vergelijkt de OLR's met de DLR's expliciet waarbij voor beiden de nadruk op onderzoek centraal staat. Daarnaast besteden de beide raamwerken aandacht aan de beginsituatie van de student en hun diversiteit. Tot slot benadrukt de opleiding in het aanvraagdossier de aandacht in beide raamwerken voor de communicatie met ouders.

De commissie heeft met de opleiding gesproken over de internationale benchmarking van de opleidingsspecifieke leerresultaten. Uit dat gesprek bleek dat de oorspronkelijke lerarenopleiding en de domeinspecifieke opleidingen contacten onderhouden met vakgenoten in het buitenland. Als zodanig bestaat er wel een beeld van soortgelijke opleidingen in het buitenland dat informeel is meegenomen bij de vormgeving van de leerresultaten en het programma. Deze internationale benchmarking is echter niet op systematische wijze gebeurd en niet formeel vastgelegd.

Overwegingen

De instelling heeft zich bij de voorbereiding van de Toets nieuwe opleiding sterk gericht op de inbedding van de opleiding in de Vlaamse structuur. Daartoe beroept zij zich op de DLR's en de afstemming die ten behoeve van de totstandkoming daarvan heeft plaatsgevonden. De commissie stelt vast dat de opleidingsspecifieke leeruitkomsten een adequate vertaling vormen van de domeinspecifieke leerresultaten, waarin ook het profiel van de opleiding zoals voorzien door de KU Leuven zichtbaar is. De commissie beveelt de instelling aan om de opleidingsspecifieke leerresultaten internationaal te benchmarken, zeker omdat uit het toelichtend gesprek is gebleken dat de opleiding voldoende contacten in het buitenland heeft om een dergelijke vergelijking op systematische wijze tot stand te kunnen brengen. Eenzelfde aanbeveling doet de commissie met betrekking tot de betrokkenheid van het werkveld bij de totstandkoming van de leeruitkomsten. Uit het toelichtend gesprek blijkt dat de opleidingen regelmatig contact onderhouden met het voor de opleiding relevante werkveld. De mate waarin de instelling deze contacten heeft aangewend bij de totstandkoming van de opleidingsspecifieke leeruitkomsten en de mate van formalisering hierbij kan sterker.

De commissie is positief over de inhoud leeruitkomsten en prijst in het bijzonder de betrokkenheid van de opleiding bij de non-profit sector. Niet alleen beantwoordt de KU Leuven daarmee haar maatschappelijke opdracht maar ook krijgen studenten een bredere blik en mogelijk aanverwant breder beroepsperspectief. De commissie vindt het positief dat de opleiding naast de opleidingsspecifieke leerresultaten ook vormingsdoelen heeft opgenomen. De commissie stelt wel vast dat deze mogelijk overlap vertonen met de leerresultaten en beveelt de instelling aan daaraan aandacht te besteden.

De commissie heeft tot slot vastgesteld dat de opleiding studenten ook de mogelijkheid biedt om zich te kwalificeren voor het leraarschap in het BSO door keuzemogelijkheid voor een extra vakdidactiek Project Algemeen Vakken of PAV. De commissie meent dat hoewel de praktijk uitwijst dat veel studenten met een achtergrond in de letteren en geschiedenis uitstromen naar het BSO, de Educatieve Master wellicht niet de meest geëigende weg is om te komen tot een functie in het BSO. Het is daarentegen wel aantrekkelijk voor studenten want het vergroot de mogelijkheden op de arbeidsmarkt voor afgestudeerden van de opleiding die van deze mogelijkheid gebruik willen maken. De opleiding dient hierbij hoe dan ook stil te staan of deze specifieke achtergrondkennis voor de verschillende domeinen binnen PAV voldoende aanwezig is bij de lesgevers.

De commissie concludeert dat de opleiding weloverwogen de opleidingsspecifieke leerresultaten tot stand heeft gebracht en dat deze zijn afgestemd op de domeinspecifieke leerresultaten. Daarmee weerspiegelen de opleidingsspecifieke leerresultaten het masterniveau en de daarbij behorende onderzoeksgerichte oriëntatie op de praktijk van het leraarschap.

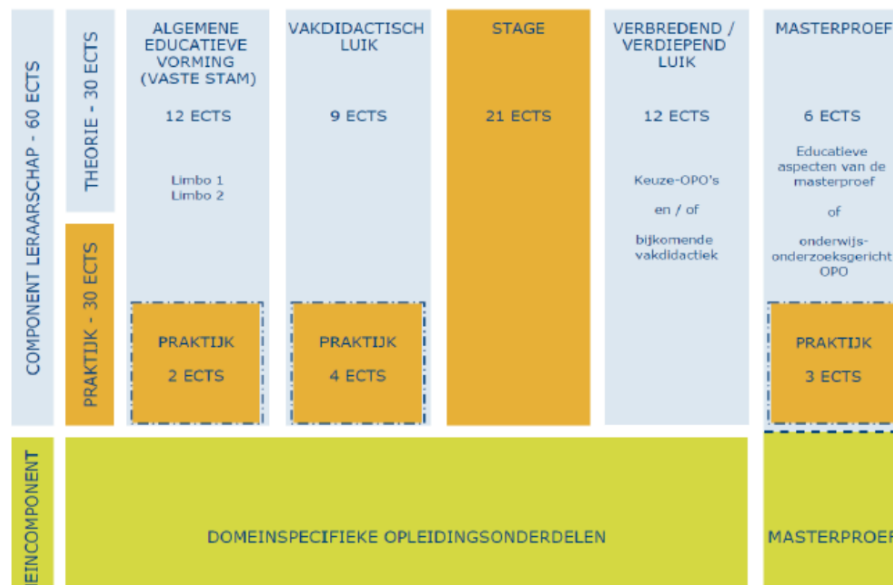
Oordeel: voldoende

2.2 Generieke kwaliteitswaarborg 2: onderwijsleeromgeving

De onderwijsleeromgeving maakt het voor studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Bevindingen

Het programma van de educatieve master bestaat uit twee componenten: de domeincomponent en de component leraarschap, met aandacht voor de integratie tussen beide. Het programma bestaat uit 120 studiepunten, samengesteld uit een domeincomponent van 60 studiepunten en een component leraarschap van 60 studiepunten. Het aanvraagdocument bevat onderstaande schematische weergave van het programma:

Het programma voorziet in een aanbod van bijkomende vakdidactieken binnen het domein van de cultuurwetenschappen.

De voorbereiding op het lesgeven in het BSO vindt plaats in de opleidingsonderdelen Maatschappelijke vorming/Project algemene vakken (MAVO/PAV).

Het volledige programma en het verkort traject worden aangeboden in het Arrondissement Leuven. De verkorte trajecten van de educatieve master worden bovendien aangeboden in Leuven (CVO VTI Leuven), Brussel (CVO Lethas), Diepenbeek (CVO LIMLO), Antwerpen (CVO TNA), Gent en Aalst (Volwassenenonderwijs Kisp), Brugge (CVO VTI Brugge), Kortrijk (CVO Creo), Geel (CVO HIK). Niet alle vakdidactieken zullen op alle locaties kunnen worden aangeboden maar uit het toelichtend gesprek begreep de commissie dat de instelling voorziet dat de vakdidactieken geschiedenis en PAV/maatschappelijke vorming op alle vier de locaties zullen worden aangeboden, voor de vakdidactieken muziek en kunst zal het aantal aanbiederplaatsen afhankelijk zijn van de kritische massa.

Verkort traject

De Educatieve master in de Cultuurwetenschappen biedt ook een verkort traject aan, dat een student na een domeinspecifieke master kan volgen. Hij/zij wordt daarbij volledig vrijgesteld van de gehele domeincomponent -ongeacht de specifieke opleidingsonderdelen die de student gevolgd heeft- en volgt enkel de component leraarschap van 60 studiepunten.

Indien de student het keuzepakket van 15 studiepunten verworven heeft in het kader van zijn/haar bacheloropleiding, zal hij/zij daar eveneens voor worden vrijgesteld. De betreffende student volgt dan een verkort traject van 45 studiepunten leraarschap.

Toelating

De faculteit Letteren bouwt 15 studiepunten van het educatieve luik van de EM cultuurwetenschappen in de academische bachelors in. De studenten die deze 15 studiepunten in de bacheloropleiding voorafgaand aan de educatieve master hebben gevolgd, krijgen hierdoor de ruimte om voor 15 studiepunten extra domeinvakken op te nemen binnen de educatieve masteropleiding van 120 EC. De toelatingsvoorwaarden voor het verkort programma stellen houders van een initieel masterdiploma met een vooropleiding bachelor in de geschiedenis, in de archeologie, in de kunstwetenschappen of in de musicologie de opleiding EM in 60 EC te doorlopen. De commissie heeft hierover doorgesproken met de opleiding.

Rechtstreekse toegang

De faculteit Letteren heeft ervoor geopteerd om de rechtstreekse toegang tot de integrale EM cultuurwetenschappen te beperken tot bachelors in de geschiedenis. Er worden dus binnen de domeincomponent van de integrale EM cultuurwetenschappen geen trajecten of afstudeerrichtingen voorzien voor de bachelors in de kunstwetenschappen, archeologie of musicologie. Deze studenten behalen eerst hun domeinspecifieke master, stromen dan in via het verkorte traject en kunnen allen zonder studieduurverlenging (i.e. binnen 120 studiepunten) het EM-diploma behalen (cfr. 3.1). Daarmee heeft de instelling gekozen voor een volwaardig traject geschiedenis, en niet voor een hybride mix van opleidingsonderdelen die zowel geschiedenis, kunst als muziek omvatten. Belangrijke redenen hiervoor zijn gesprekken met studenten voor wie het afronden van hun domeinspecifieke opleiding van groot belang is en waarbij ook de stage vaak in de master is gesitueerd, iets waar studenten gedurende hun studie naar uitkijken en waartoe zij de mogelijkheid graag behouden. Die zijn echter onmogelijk curriculair in te passen in de domeincomponent van de educatieve master (waar de combinatie met het stageluid in de component leraarschap niet haalbaar is). Bovendien verwerven zij daarmee zowel een domeinspecifiek diploma als een leraarsdiploma.

Concept van het curriculum

Het aanvraagdossier beschrijft de relatie tussen de verschillende leeruitkomsten en onderwijsonderdelen. Het curriculumconcept plaatst de student-leerkracht centraal en onderscheidt drie, met elkaar verweven, contexten waarin de leerkracht functioneert: microniveau (als "leerkracht van lerenden"), mesoniveau ("schoolbreed participeren") en macroniveau ("leerkracht in onderwijs en samenleving"). Het concept vormde het fundament voor de opbouw van de component leraarschap. De component leraarschap is een coherent geheel van 60 studiepunten, waarbinnen zoals decretaal bepaald 30 studiepunten theorie en 30 studiepunten praktijk (aan KU Leuven ingedeeld in 21 studiepunten stage en 9 studiepunten praktijk), verdeeld over andere opleidingsonderdelen onderscheiden worden.

Domeinspecifieke component

De domeinspecifieke component geschiedenis van de EM cultuurwetenschappen zet in op (1) de verdieping van historische kennis en zijn epistemologische grondslagen, (2) de theoretische reflectie over geschiedenis en (3) het verder ontwikkelen van de methodologische en onderzoeksvaardigheden van de student. In de domeincomponent kunnen studenten kiezen voor de module Oudheid, waarin ze zich verdiepen in de Griekse en/of Romeinse wereld, of de module Oudheid tot heden, waarin ze zich kunnen verdiepen in een bepaald thema of een specifieke historische periode.

Component leraarschap

Met betrekking tot de component leraarschap van de EM cultuurwetenschappen werkte de KU Leuven samen met de CVO's van het Consortium Lerarenopleiding en de hogescholen van de Associatie KU Leuven een gemeenschappelijk curriculumconcept uit dat, na toetsing bij werkveld en lerarenopleiders, werd aangenomen als fundament voor alle partnerinstellingen binnen de Associatie KU Leuven. De opleiding onderscheidt vijf verschillende 'luiken' in het programma. Deze luiken worden achtereenvolgens in deze tekst kort beschreven. Dit zijn de luiken: algemeen educatieve vorming, een vakdidactisch luik, een verbredend luik, een stageluik en een onderzoeksluik.

Het eerste luik, algemene educatieve vorming, bestaat uit twee onderdelen van elk 6 studiepunten, waarin studenten in aanraking komen met thema's van het leraarschap in de drie verschillende contexten. Daarnaast ontwikkelen studenten vaardigheden, bijvoorbeeld op het gebied van communicatie, ontwerp of klasmanagement. Dit onderdeel wordt domeinoverstijgend aangeboden, hetgeen een kruisbestuiving bevordert. Het eerste onderdeel wordt aangeboden als een blended learning module. Het tweede luik, het vakdidactisch luik, bestaat uit een theoretisch en een praktijkgeoriënteerd onderdeel (beide 6 sp theorie en 3 sp praktijkgeoriënteerd). Het theoretisch deel behandelt de onderwijsvakken binnen een ruimere context en studenten nemen kennis van resultaten uit vakdidactisch en onderwijskundig onderzoek. Het praktische deel vraagt om een vertaling van de onderwijskundige en vakdidactische inzichten. Het derde, verbredende luik bestaat uit keuzeruimte die studenten kunnen invullen met het volgen van aanvullende vakdidactieken en andere verbredende studie-onderdelen waarmee studenten zich bijvoorbeeld in kennis kunnen stellen van basisinzichten in de didactiek van verschillende domeinen, cultuureducatie, cultuurparticipatie en schoolbeleid. Ook kunnen studenten een verdieping volgen in de geschiedenis van het Belgische geschiedenisonderwijs. Voor studenten kunst is het onderdeel 'Publiekswerking in musea' een verplicht onderdeel van het verbredende luik.

Stage en begeleiding

Het vierde luik, de stage, bestaat voor de integrale master uit een stage voor geschiedenis. In het verkorte traject bestaan daarnaast ook stages voor kunst en muziek. Bij het organiseren van de stages is er nauw contact met de directeurs en vakmentoren bij de scholen, en wordt de stagiair gezamenlijk begeleid door de opleiding en de stageschool. Gedurende de stage evolueren studenten van participeren tot zelfstandig functioneren. De stage vindt hoofdzakelijk plaats in alle onderwijsniveaus van het secundair onderwijs (ASO, BSO, KSO, TSO) in Vlaanderen. Gedurende hun stage weken brengen de studenten een aantal volledige dagen op hun stageplaats door, en daar draaien ze mee in het schoolgebeuren (in een passieve en actieve rol). Een deel van de stage kunst en muziek vindt plaats in het deeltijd kunstonderwijs (DKO), waar zich veel kunst- en muziekvakken situeren. Daarnaast is er in de stage kunst een opleidingsonderdeel 'Doorgroeistage kunst in musea' voorzien, waar studenten voor een equivalent van 10 uur stage onderwijzen in een informele educatieve setting. Voor studenten geschiedenis wordt stage in een informele setting in het opleidingsonderdeel 'Cultuureducatie: leer- en onderwijsprocessen in historische musea en erfgoedsites' geïntegreerd. De commissie besprak met de opleiding de mate waarin studenten op hun eigen functioneren reflecteren.

Doorheen de gehele opleiding beoefenen studenten zich door middel van het portfolio in zelfreflectie. Zij reflecteren daarbij op hun eigen groei. De opleiding acht het vanwege deze reflectie op de groei door begeleiders vanuit de school ook wenselijk dat studenten niet bij meer dan twee scholen een stage doen. Het portfolio is opgebouwd uit twee componenten, een archiveringsdeel en een groeideel. Na elke vijf gegeven lessen krijgen studenten feedback. Na de eerste lesstage krijgen studenten een pass-fail. De commissie besprak de volgtijdelijkheid van de stages met de opleiding waaruit blijkt dat er sprake is van een volgtijdelijkheid tussen de initiatiestage en de doorgroeistage. Tijdens de initiatiestage (eerste stage in het programma) wordt verwacht dat studenten een deel van het traject voor de kerst doorlopen. Ze weten dan midden januari of ze verder kunnen met het stageluik in het tweede deel van de stage.

Onderzoek

De masterproef (30sp) van de EM cultuurwetenschappen bestaat uit 3 delen: 1) een opleidingsonderdeel 'Masterproefseminarie', dat tot doel heeft de ondersteuning door ZAP'ers en peers bij het schrijven van de masterproef 2) een opleidingsonderdeel 'Masterproef' en 3) een opleidingsonderdeel 'Masterproef - Onderwijsonderzoek', een praktijkgericht onderdeel waarin studenten werken aan een opdracht die een systematische literatuurstudie en een ontwerp- en/of valideringsluik met kritische reflectie impliceert. Tijdens de masterproef doorlopen studenten een volledige onderzoekscyclus. Ze worden geacht om een masterproef te schrijven over een domeinspecifieke onderwerp of een onderwijskundig onderwerp. De begeleiding van de masterproef gebeurt door een promotor met expertise in het thema. De aanwezige expertise laat thema's toe in het historische domein, het domein van geschiedenisonderwijs en in het publiekshistorische domein. Studenten die het verkorte programma volgen, hebben reeds een masterproef geschreven in hun domeinmaster. Zij krijgen op basis hiervan vrijstelling voor de eerste twee delen van de masterproef en dienen enkel nog het onderdeel onderwijsonderzoek op te nemen.

Stafleden

Elke optie binnen de EM cultuurwetenschappen (geschiedenis, kunstwetenschappen, musicologie) heeft een lid van het zelfstandig, academisch personeel (ZAP'er) aan het hoofd, die academisch verantwoordelijk is voor de opleidingsonderdelen binnen het educatieve luik van de opleiding (vakdidactiek, stage, onderzoek, faculteitsspecifieke verbreding/verdieping). De ZAP'ers binnen de EM cultuurwetenschappen hebben elk onderwijservaring op zowel academische als niet-academische onderwijsniveaus: secundair onderwijs, hogeschoolonderwijs, en onderwijs in informele settings.

Voor de praktijkonderdelen (het praktische vakdidactiek opleidingsonderdeel uit het vakdidactisch luik, de stage-opleidingsonderdelen uit het luik stage en het opleidingsonderdeel Onderwijsonderzoek uit het onderzoeksluik) wordt beroep gedaan op praktijklectoren, die onder verantwoordelijkheid van de ZAP'er deze onderdelen begeleiden. Praktijklectoren zijn in globaal ervaren leerkrachten secundair onderwijs, met een sterke interesse in vakdidactiek en leer- en onderwijsprocessen, die op basis van hun kunde en ervaring geselecteerd worden om de studenten bij te staan in hun groei naar het bereiken van de basiscompetenties van de leerkracht. Zij hebben ervaring in lesgeven in het secundair onderwijs, en beschikken daarnaast over specifieke competenties die hen als lerarenopleiders heel goed van pas komen: ervaring in andere onderwijssettings, bijzondere pedagogische taken (zorg- of cultuurcoördinator op school, etc.), en onderwijsgerelateerde engagementen (auteur van leerboeken etc.)

De commissie besteedde aandacht aan de integratie van de CVO-organisaties en de KU Leuven: dat is een meerjarige onderneming. De KU Leuven heeft ter voorbereiding op het aanbieden van de nieuwe opleiding een beroep gedaan op het transitiefonds en met de CVO's is een traject doorlopen waarin de curricula bestudeerd zijn, aandacht is besteed aan de verschillende doelgroepen en de implicaties daarvan voor de organisatie en zijn de mogelijkheden van personele inzet verder verkend.

Zo is er tussen vakdidactici van de KU Leuven en de CVO's onderling overleg geweest waarbij de expertise met betrekking tot vakdidactiek vanuit de KU Leuven is gedeeld en waarbij de expertise met betrekking tot de specifieke doelgroep zij-instromers vanuit de CVO is gedeeld. Er zijn verschillende onderdelen in ontwikkeling waarbij de samenwerking tussen KU Leuven en vertegenwoordigers van verschillende CVO's reeds plaatsvindt.

Voorzieningen

KU Leuven heeft, verspreid over 14 campussen, een breed aanbod aan goed uitgeruste onderwijsruimten: auditoria voor hoorcolleges, kleinere leslokalen voor oefenzittingen en seminars, lokalen voor practica, labo's en computerklassen, leercentra met specialistische (groepswork)ruimtes (cfr. huidige SLO's). Deze infrastructuur zal verder uitgebreid en aangepast worden voor gebruik door de educatieve master, bijvoorbeeld door verder te investeren in snelle en betrouwbare dataverbindingen, specifieke uitrusting van de labo's en educatieve materialen (handboeken, atlanten). Tevens zal voor de verkorte trajecten ook beroep worden gedaan op bestaande infrastructuur en voorzieningen van de CVO's. Daartoe worden met de betrokken CVO's samenwerkingsovereenkomsten opgemaakt.

Naast de fysieke infrastructuur is er ook een goed uitgebouwde digitale infrastructuur die het onderwijs en de daarbij horende processen ondersteunt en die multicampusonderwijs faciliteert. Het eerste onderdeel 'leren in maatschappelijk betrokken onderwijs' (LIMBO) wordt online aangeboden, door middel van webinars en een digitale leeromgeving. Het tweede onderdeel LIMBO betreft vaardigheden en actuele thema's en wordt ter plekke aangeboden. Dat zal niet op alle CVO's kunnen worden aangeboden maar tenminste op vier plaatsen. Tevens zal de instelling ten behoeve van LIMBO 2 een flexibel aanbod in een tweedaagse organiseren die op één plek aangeboden zal worden. Ook voor het portfolio is voorzien in een digitale leeromgeving waarin een archiveringsportfolio is opgenomen en een groeiportfolio.

Inbedding in de organisatie

De educatieve master zal worden ingebed in de permanente opleidingscommissie van de opleiding geschiedenis. Daarnaast zal ook een facultaire commissie ingericht worden waarin vertegenwoordigers vanuit de verschillende domeinen gezamenlijk adviseren over de component leraarschap. In alle organen participeren studentvertegenwoordigers. De opleiding heeft een overgangsregeling bepaald voor studenten die zich al hebben ingeschreven voor de oude opleiding maar wensen over te stappen naar de nieuwe opleiding wanneer deze geaccrediteerd wordt.

Overwegingen

De samenwerking tussen de KU Leuven en de CVO's van het Consortium Lerarenopleiding geeft blijk van een gezamenlijke visie op het nieuwe gemeenschappelijk curriculumconcept. De commissie meent dat de opleiding met de keuze voor het aanbieden van de opleiding geschiedenis als integrale opleiding en de keuze om deze integrale variant niet voor kunstgeschiedenis, musicologie en archeologie in te richten, een duidelijke koers heeft gekozen. Die koers is deels ingegeven door getalsmatige overwegingen, tijdens het toelichtend gesprek betoogde de opleiding dat dit daarnaast is ingegeven door de studenten uit de verschillende opleidingen. De commissie respecteert de keuze van de opleiding maar beveelt aan om blijvend oog te houden voor de mogelijkheid om een integrale opleiding voor alle domeinen in te richten. De structuur waarbij de educatieve master ingebed is in de permanente onderwijscommissie (POC) van de opleiding geschiedenis maar waarbij ook een faculteits-overstijgende POC zal ingericht worden biedt hiertoe mogelijkheden.

De integratie tussen de domeinspecifieke component en de component leraarschap komt in de uitwerking van de vakken voldoende aan de orde. De masterproef is een belangrijk onderdeel ten behoeve van die integratie. De commissie is positief over de vormgeving van de masterproef.

Verder is de commissie positief over de gekozen werkvormen. Die zijn gevarieerd en afgestemd op de inhoud van de verschillende onderdelen. Deel daarvan maakt ook uit de stage. De commissie vindt het passend voor deze opleiding dat er een beperking wordt opgelegd waardoor het aantal stageplaatsen beperkt is tot twee.

De commissie beveelt met betrekking tot de werkvormen wel aan om het onderwijs in algemene didactiek niet enkel theoretisch in te steken maar hierbij ook aandacht te besteden aan de praktijk van het onderwijs en reflectie op de voortgang en groei van een student structureel in het curriculum in te bouwen. Hoewel dit bij de stage uitgebreid aan de orde komt is de mate waarin dat in het gehele curriculum aan de orde komt nog onvoldoende concreet in het opleidingsprogramma opgenomen. Het portfolio (standaard 3) zou een geschikt instrument kunnen zijn om dit te realiseren. De mogelijkheden van digitale leeromgeving daartoe zouden door de opleiding benut kunnen worden om regelmatige reflectie door studenten te organiseren.

De commissie heeft met waardering kennis genomen van de intenties van de KU Leuven met betrekking tot de facilitering van de studentleeromgeving op de verschillende CVO-locaties. Voor enkele CVO's geldt dat zij ingebed zijn in de campus van een hogeschool waardoor in ruime mate gebruik kan worden gemaakt van bestaande infrastructuur. Daar waar dat niet zo is stelt de commissie dat de instelling nauwgezet aandacht zal moeten besteden aan een voldoende facilitering van het ontwikkelen van een kwalitatieve omkadering voor de opleiding. Ook is het van belang dat studenten niet alleen opleidingsspecifieke voorzieningen kunnen gebruiken, maar tevens in staat zijn om administratieve zaken ter plekke of online te regelen. Ze moeten daarnaast evenwaardig voorzien zijn van eventuele studie- en trajectbegeleiding en ook acht de commissie de aanwezigheid van de ombudsfunctie op de voormalige CVO's van belang. De commissie beveelt de opleiding aan om hier aandacht aan te besteden.

Voor alle CVO's geldt dat het van belang is dat de voeling met de universiteit gegarandeerd is door aanwezigheid van stafleden. De commissie merkt op dat gezien de geografische spreiding van de locaties het van belang is dat op diverse vlakken de voeling met KU Leuven is gegarandeerd. De commissie denkt dan aan administratieve voorzieningen, overeenkomstige werkwijzen, leerplatforms en aanwezigheid van stafleden. De commissie is positief over het transitiefonds-traject dat de instellingen heeft doorlopen en waarin vroegtijdig is begonnen met een wederzijdse kennismaking tussen CVO's en de universiteit. Naar de toekomst toe beveelt de commissie aan om het potentieel onder stafleden van de CVO's optimaal te benutten.

Oordeel: voldoende

2.3 Generieke kwaliteitswaarborg 3: te realiseren eindniveau

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering, waardoor zij nagaat of de beoogde leerresultaten worden bereikt.

Bevindingen

De toetspraktijk van de opleiding ressorteert binnen het toetsbeleid van de KU Leuven. De permanente onderwijscommissie speelt een centrale rol in het kwaliteitsvol toetsbeleid. Ze zorgt voor de afstemming tussen deze evaluatievormen en de leerdoelen, en monitort de kwaliteit van de toetsing met behulp van verschillende controle en analysetools (bv. drop-outanalyse, analyse van de slaagcijfers en bespreking van elementen uit de online studentenbevraging m.b.t. de evaluatie). In het kader van een kwaliteitsvol toetsbeleid besteedt de opleiding aandacht aan de validiteit (= meten wat beoogt wordt te meten), betrouwbaarheid (= nauwkeurigheid en consistentie van het meten) en transparantie (= helder informatie verstrekken) van de evaluatie binnen elk OPO. De betrouwbaarheid van de evaluatie wordt bewaakt door voortdurend overleg tussen de ZAP'ers en praktijklectoren actief binnen hetzelfde opleidingsonderdeel, door vastleggen en toepassen van heldere evaluatiecriteria en door het gebruik van waardeschalen en beoordelingsroosters.

Toetsing van de stage

Voor alle stage-onderdelen geldt dat van de studenten wordt verwacht dat ze het eigen handelen bijsturen op basis van de ontvangen feedback (formatief). De verschillende stage-opleidingsonderdelen worden summatief geëvalueerd aan de hand van een stageportfolio, en aan het einde van de stage ook met mondelinge toelichting voor een jury. Het stageportfolio bestaat uit drie onderdelen:

- het 'dossierportfolio' (= archiveringscomponent; de studenten laden al hun lesvoorbereidingen, verslagen en reflecties op, in een voorgemaakte structuur);
- het 'ontwikkelingsportfolio' (de studenten geven zelf aan - aan het begin, tussentijds en finaal - waar ze staan in het beheersen van de basiscompetenties; dit wordt vertaald in een Persoonlijk Ontwikkelings Plan; studenten evalueren zichzelf, en leveren 'bewijs' aan voor hun claims, vanuit het dossierportfolio);
- het 'showcaseportfolio' (aan het eind van de stage licht elke student, in een mondelinge presentatie voor een jury, de grote lijnen van zijn/haar evolutie toe, vanuit het POP. Daarbij krijgt de jury de kans kritische vragen te stellen aan de student).

De evaluatie is een permanente evaluatie zonder eigenlijk examen tijdens de examenperiode. De eindevaluatie van elk stage-opleidingsonderdeel betreft een samenspel van het oordeel van de vakmentor(en), de praktijklector(en), de titularis van het stage-opleidingsonderdeel, en de kwaliteit van het geheel van het portfolio (d.w.z. de lesvoorbereidingen, de taken gekoppeld aan de stageflankerende seminars, en de reflecties van de studenten en afsluitende juryvoorstelling). Daarbij wordt de groei van de student, en het rekening houden met de tussentijdse feedback meegenomen. Doorheen de stage-opleidingsonderdelen wordt een groeiproces voorzien, met toenemende verwachtingen, en hogere kwaliteitseisen voor de evaluatie. Om de stageprestaties van de student te beoordelen is een waardeschaal ontwikkeld, waarover zowel vakmentor als stagebegeleider en titularis beschikken, en waarin ook de student inzage heeft. Dat zorgt voor de nodige transparantie. De schaal zelf vormt het voorwerp van gesprek tussen vakmentor en praktijklector, wat de validiteit en betrouwbaarheid ervan mee garandeert. De eindbeoordeling wordt in een finaal feedbackmoment met de studenten individueel besproken.

Masterproef

De feedback bij de masterproef gebeurt door de promotor op geregelde tijdstippen, zowel face-to-face als digitaal. De evaluatie gebeurt door de promotor en twee lectoren. Bij de beoordeling van de masterproef wordt minimaal een ingevuld beoordelingsrooster ter beschikking gesteld dat studenten ook vooraf kunnen gebruiken als richtsnoer voor de beoordelingscriteria, wat validiteit, betrouwbaarheid en transparantie versterkt. In het masterproefseminarie rapporteren de studenten op verschillende momenten mondeling en schriftelijk over de voortgang van de masterproef en krijgen daarbij feedback van medestudenten en docenten. Deelname aan het masterproefseminarie is een voorwaarde om de masterproef te mogen opnemen. De evaluatie van het masterproefseminarie is gebaseerd op actieve aanwezigheid in alle sessies, het tijdig indienen van de tussentijdse taken en de kwaliteit van de taken en mondelinge presentaties. In het facultaire opleidingsonderdeel 'Masterproef - Onderwijsonderzoek cultuurwetenschappen' wordt een volledige onderzoekscyclus doorlopen, wat resulteert in een individuele paper rond een specifiek thema die wordt gepresenteerd aan medestudenten en het werkveld op een posterbeurs.

Overwegingen

De commissie is positief over het toetsbeleid en systeem van toetsing. Met betrekking tot het toetsen en examineren van de reguliere opleidingsonderdelen heeft de commissie vertrouwen in een valide, betrouwbare en transparante beoordeling. Het opleidingsspecifieke toetsbeleid is helder opgesteld en de ECTS-fiches die de commissie heeft kunnen inzien laten een adequate uitvoering hiervan zien. Met betrekking tot de toetsing van de stage en masterproef stelt de commissie vast dat deze recht doet aan het de profilering van de opleiding. De verschillende onderdelen worden met name, maar niet uitsluitend in de masterproef geïntegreerd getoetst. De opbouw van de stage kent daarnaast een helder verloop en de toetsing ervan sluit daarop aan. Daarbij is het goed dat reflectie op het functioneren van de student met regelmaat is voorzien en dat er na een eerste periode een pass-fail-beoordeling voorzien is, zodat bepaald kan worden of de student voldoende competenties van het leraarschap toont.

Oordeel: voldoende

2.4 Eindoordeel

De commissie beoordeelt elk van de generieke kwaliteitswaarborgen als voldoende en bijgevolg is ook het eindoordeel voor de opleiding Educatieve master in de Cultuurwetenschappen voldoende. Alle generieke kwaliteitswaarborgen heeft de commissie met voldoende beoordeeld. De commissie heeft daarbij enkele aanbevelingen geformuleerd om daarmee de opleiding aan te sporen tot reflectie op het onderwijsaanbod en verbetering van de kwaliteit waar mogelijk.

3 Beoordelingsproces

De beoordeling werd uitgevoerd aan de hand van het “Kader Toets Nieuwe Opleiding specificatie Educatieve Graduaatsopleiding en Educatieve Masteropleiding”, zoals bekrachtigd door de Vlaamse regering op 8 juni 2018.

De commissie heeft zich aan de hand van de door de opleiding verstrekte documenten op de beoordeling voorbereid. Voorafgaand aan het vooroverleg heeft elk commissielid de eerste indrukken opgemaakt en werden prioritaire vragen opgesteld.

Tijdens een vooroverleg op 19 november 2018 heeft de commissie alle verkregen informatie besproken en heeft zij tevens het toelichtend gesprek voorbereid.

Het toelichtend gesprek vond plaats op een opleidingsonafhankelijke locatie te Brussel op 19 november 2019 om 09:30 uur. De onderstaande gesprekspartners namen hieraan deel:

- **Karel van Nieuwenhuyse**
- **Brigitte Dekeyser**
- **Hilde Verschaffel**
- **Idesbald Goddeeris**
- **Liesbet Heyvaert**
- **Maarten Simons**

Tijdens dit gesprek zijn de vraagpunten van de commissie aan de orde gesteld.

Tijdens een besloten nabespreking op 19 november 2019 heeft de commissie alle verkregen informatie besproken en vertaald naar een oordeel op de drie generieke kwaliteitswaarborgen en een eindoordeel. De commissie heeft deze conclusie in volledige onafhankelijkheid genomen.

Het totaal aan beschikbare gegevens is verwerkt tot een ontwerp van adviesrapport dat naar alle commissieleden werd verstuurd. De feedback van de commissieleden is verwerkt. Het door de voorzitter vastgestelde adviesrapport werd naar de NVAO gestuurd op 17 december 2019.

4 Overzicht oordelen

De onderstaande tabel geeft per generieke kwaliteitswaarborg het oordeel van de commissie uit hoofdstuk 2 weer.

Generieke kwaliteitswaarborg	Oordeel
1. Beoogd eindniveau	Voldoende
2. Onderwijsleeromgeving	Voldoende
3. Te realiseren eindniveau	Voldoende
Eindoordeel	Voldoende

Bijlage 1: Basisgegevens over de opleiding

Naam, Adres, telefoon, e-mail, website instelling	Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven) Oude Markt 13 B-3000 LEUVEN +32 16 32 37 21 www.kuleuven.be
Naam, functie, telefoon, e-mail contactpersoon	Karel Van Nieuwenhuyse, hoofddocent
Naam associatie	Associatie KU Leuven
Status instelling	Ambtshalve geregistreerd
Naam opleiding (graad, kwalificatie)	Educatieve master in de cultuurwetenschappen
Niveau en oriëntatie	Master
(Bijkomende) titel	Master of Science
(Delen van) studiegebied(en)	• Geschiedenis • Archeologie en kunstwetenschappen • Wijsbegeerte en moraalwetenschappen
ISCED benaming van het studiegebied	Teacher training with Subject Specialisation: • 0114 • 02
Opleidingsvarianten:	• Regulier traject • Verkort traject
Onderwijstaal	Nederlands
De vestigingen waar de opleiding wordt aangeboden	Regulier traject: • Leuven Verkort traject • Brussel • Diepenbeek • Antwerpen • Gent • Aalst • Brugge • Kortrijk • Geel
Studieomvang (in studiepunten)	• Regulier traject: 120 • Verkort traject: 60
Nieuwe opleiding voor Vlaanderen	Ja

Aansluitingsmogelijkheden en mogelijke
vervolgopleidingen | -

Bijlage 2: Domeinspecifieke leerresultaten (DLR)

Deze domeinspecifieke leerresultaten kunnen niet autonoom gehanteerd worden, maar dienen samen gelezen te worden met de desbetreffende domeinspecifieke leerresultaten van de gerelateerde vakmaster(s). Samen vormen zij de domeinspecifieke leerresultaten voor de educatieve masteropleiding.

1. De educatieve master beheerst gespecialiseerde theoretische en praktische kennis, vaardigheden en attitudes die de basiscompetenties voor leraren zoals geformuleerd in het 'Besluit van de Vlaamse Regering van 8 juni 2018 betreffende de basiscompetenties van de leraren' ondersteunt. Hij/zij is in staat om die kennis uit te breiden, te actualiseren, te verbreden, te verdiepen en te verbinden met actuele maatschappelijke thema's en ontwikkelingen. Hij/zij kan die kennis inzetten om voor lerenden uitdagende leeromgevingen te creëren en kan op basis van die kennis, vaardigheden en attitudes eigen nieuwe ideeën voor de onderwijspraktijk ontwikkelen en aan de realiteit toetsen.
2. De educatieve master kan de beginsituatie van een leergroep en individuele lerenden in kaart brengen en een leeromgeving creëren die in al haar didactische componenten (leerdoelen, leerinhouden, leermaterialen, werk- en groeperingsvormen, evaluatie en feedback) aansluit bij die beginsituatie en responsief is ten aanzien van de diversiteit in de leergroep.
3. De educatieve master kan een positief leer- en leefklimaat creëren, en door doelgerichte activiteiten en formele en informele interacties de brede persoonlijke, intellectuele en maatschappelijke ontplooiing van leerlingen ondersteunen.
4. De educatieve master kan de organisatie van onderwijs- en leeractiviteiten op korte en lange termijn plannen, met het oog op het evidence informed creëren van een gestructureerde, efficiënte, veilige en stimulerende leeromgeving.
5. De educatieve master kan communiceren met ouders of verzorgers met diverse taalachtergronden in diverse talige situaties met het oog op informatie-uitwisseling, het stimuleren van de betrokkenheid en participatie en het samen ontwikkelen van constructieve oplossingen om het leren van de lerenden te ondersteunen en te stimuleren.
6. De educatieve master kan constructief samenwerken met externe partners met het oog op het verrijken van het onderwijs- en vormingsaanbod en het faciliteren van de doorstroming tussen onderwijsniveaus en naar de arbeidsmarkt.
7. De educatieve master is in staat om zelfstandig het beschikbare (inter)nationale wetenschappelijk onderzoek in het domein van het leraarschap in het algemeen en zijn discipline in het bijzonder te ontsluiten en de inzichten toe te passen in de eigen klas- en schoolcontext.
8. De educatieve master kent de mogelijkheden en grenzen van verschillende theoretische paradigma's in onderwijskundig en (vak)didactisch onderzoek.
9. De educatieve master gaat, gesteund op wetenschappelijk evidentie, kritisch-reflectief om met informatie, onderwijspraktijken, methodieken en leermiddelen. Hij/zij is zich bewust van lacunes in de empirische evidentie voor het gepast invullen van het leraarschap.
10. De educatieve master is in staat om een volledige onderzoekscyclus te doorlopen over een onderwijsrelevant onderwerp.
11. De educatieve master kan op basis van een actieve en onderzoekende houding voor beroepsvernieuwing bijdragen aan schoolbeleid en schoolontwikkeling.
12. De educatieve master kan door onderzoekend leren en kritische zelfevaluatie zijn functioneren als leraar bijsturen en op deze manier richting en innovatie geven aan zijn professionele praktijk en ontwikkeling.

13. De educatieve master is in staat om in een schoolteam constructief samen te werken met collega's en initiatief te nemen tot, deel te nemen aan en leiding te geven aan disciplinair en interdisciplinair teamoverleg tussen leraren.
14. De educatieve master is in staat om over onderwijskundige thema's, het lerarenberoep, en zelf ontwikkelde oplossingen voor de onderwijspraktijk te communiceren met collega's en andere stakeholders in het onderwijs en als professional deel te nemen aan het maatschappelijk debat.

Datum validatie: 15 oktober 2018

Bijlage 3: Samenstelling visitatiecommissie

De beoordeling is gebeurd door een visitatiecommissie aangesteld door de NVAO. Deze is als volgt samengesteld:

- **Guy Aelterman**, professor aan de Universiteit Gent, voormalig kabinetschef Pascal Smet, voormalig algemeen directeur Artesis;
- **Karolien Van den Bossche**, facultair stagecoördinator aan de Universiteit Gent;
- **Daphne Carolus**, Freelance tekstschrijver en curator;
- **Dirk Desaevery**, student Specifieke Lerarenopleiding,

De commissie werd bijgestaan door:

- **Liza Kozłowska** beleidsmedewerker Vlaanderen NVAO, procescoördinator.
- **Jetse Siebenga**, Siebenga Advies, extern secretaris.

Alle commissieleden, de procescoördinator en de secretaris hebben een onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring ingevuld en ondertekend waarmee zij tevens instemmen met de NVAO gedragscode en privacyregeling

Bijlage 4: Overzicht van de bestudeerde documenten

Informatiedossier opleiding

- Aanvraagdossier TNO Educatieve master in de cultuurwetenschappen

Bijlagen bij het aanvraagdossier

- Domeinspecifieke leerresultaten voor de component leraarschap
- Opleidingsspecifieke leerresultaten en vormingsdoelen voor de component leraarschap
- Schematisch programmaoverzicht
- Inhoudsbeschrijving van de programmaonderdelen
- Beschrijving van het personeel
- Overzicht van de contacten met het werkveld
- Onderwijs- en examenregeling
- Investeringsplan
- Jaarrekening en balans van de voorbije 3 jaar van de KU Leuven
- Engagement rector KU Leuven
- Financieel plan
- Mapping OLR's en DLR's voor de component leraarschap
- Mapping OLR's en basiscompetenties
- Mapping curriculum en OLR's
- Gemeenschappelijk curriculumconcept Associatie KU Leuven (2017)

Bijlage 5: Lijst met afkortingen

ASO	Algemeen secundair onderwijs
BSO	Beroepssecundair onderwijs
CVO	Centrum voor Volwassenonderwijs
KSO	Kunst secundair onderwijs
NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
TSO	Technisch secundair onderwijs

Het adviesrapport is tot stand gekomen in opdracht van de NVAO met het oog op de toetsing van de nieuwe opleiding educatieve master in de cultuurwetenschappen.

